

De dubbele tunnel tusschen New-York en New-Jersey, aangelegd omdat de wachttijd bij de Hudsonveren soms uren duurde, heeft 48.4 miljoen dollars gekost. Daar wordt thans een tarief geheven, voor voertuigen varieerend van 0.50 tot 2 dollar, met de bedoeling, zoodra de kosten zijn teruggewonnen, het gebruik gratis te doen zijn. Hierbij zij opgemerkt, dat van een kosteloos vervoer met de Hudson-veren geen sprake is — ook niet op die, welke van Gemeentewege worden geëxploiteerd. Intusschen ligt het voor de hand, dat in Amsterdam de gratisveren een belangrijken invloed hebben gehad op de ontwikkeling van de stad benoorden het IJ. Dit mag niet uit het oog worden verloren, wanneer het offer, dat de Gemeente hiervoor moet brengen, ter sprake komt.

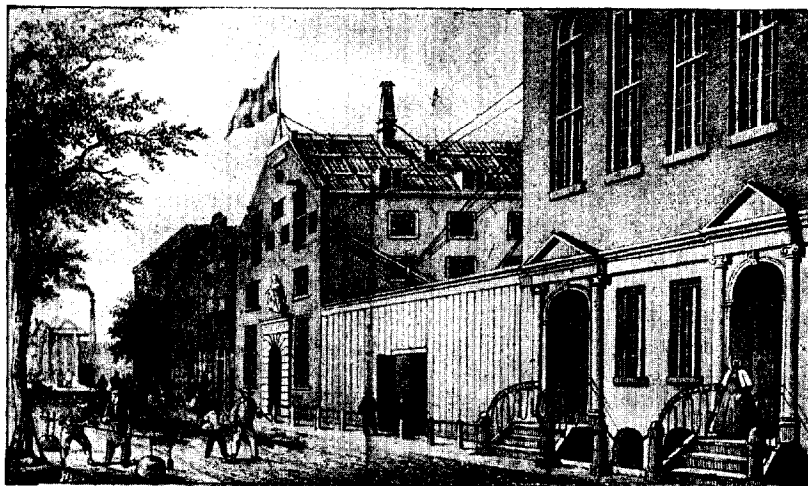
T. E. VAN PUTTEN.

DE KWEEKSCHOOL VOOR DE ZEEVAART

Op de IJgracht, ter plaatse waar wij aan het einde van de Prins Hendrikkade thans een bezoek kunnen brengen aan de Kweekschool voor de Zeevaart, stonden in de eerste helft van de 17e eeuw enkele pakhuizen van de West-Indische Compagnie. Zij waren reeds geruimen tijd ongebruikt, toen zij in 1650 werden gehuurd door de regenten van het Spinhuis (op den Achterburgwal bij de Spinhuissteeg) voor een „Arme-Kinderen-Werkhuis”, om kinderen aan bedelarij te onttrekken. Spoedig echter veranderde de bestemming, want de gebouwen werden hoofdzakelijk gebruikt tot het opnemen en te werk stellen van volwassen bedelaars en landloopers. De verpleegden waren van drieërlei soort : 1e. mannen en vrouwen wegens bedelarij en kleine dieverijen; 2e. zoogenaamde „geldgasten”, die op verzoek werden opgenomen en voor wie betaald werd; en 3e. vrijwilligers, menschen die zich zelf aanmeldden.. Aan deze laatste categorie ontleende het gesticht waarschijnlijk zijn naam van het „Willige Rasphuis”. Het gebouw kon 180 personen bevatten. Het is eigendom gebleven van de W.-I. Compagnie, totdat de Stad het in 1736 van haar overnam, in ruil voor het West-Indische Huis op den Singel (de voormalige Handboogdoelen, tegenwoordig de Universiteits-Bibliotheek). Toen in 1782 het groote gebouw op het Weesperveld (Nieuwe Prinsengracht) als het Spin- en Nieuwe Werkhuis gereed was gekomen, werd de bevolking van het Willige Rasphuis op de IJgracht, mede daarheen overgebracht. Hiermede is de voorgeschiedenis ten einde.

Na den „roemrugtigen” slag op de Doggersbank, 5 Augustus 1781 werden vele gewonde zeelieden te Amsterdam aangebracht en de aan zijn kwetsuren overleden schout-bij-nacht W. J. G. Baron Bentinck met groot eerbeton op 's lands kosten in de Nieuwe Kerk begraven. De vreugde over de overwinning uitte zich door een bijna toemeloose vereering voor Zoutman en zijn dapperen en tegelijk door groote offervaardigheid voor de gewonden en de nabestaanden der gesneuvelden. Voorgangers hierbij waren, te Haarlem de doopsgezinde predikant Martinus Arkenbout en te Amsterdam de heelmester aan het gasthuis David Gesscher. Afgevaardigden van de te Haarlem en te Amsterdam opgerichte comité's vergaderden te Halfweg in het Huis ter Hart en zoo ontstond op 1 December 1781 het Vaderlandsche Fonds tot aanmoediging van 's Lands Zeedienst (de oorspronkelijke titel was nog veel langer). Amsterdam was daarbij vertegenwoordigd door Mr. G. Titsingh, Mr. Cornelis van Lennep en G. van Staphorst. Het Fonds had reeds in 1783 andermaal gelegenheid om een beroep te doen op de dankbaarheid van de natie voor de mannen ter zee, toen het nieuwe oorlogsschip „De Unie” in een storm op de Noordzee was omgeslagen en met man en muis vergaan. Ook nu werden te Haarlem en te Amsterdam inzamelingen gehouden. Reeds in den aanvang bestond het plan om een deel van

het fonds te bestemmen „tot aankweeking van jonge lieden”. Uit heel het land vloeiden de giften toe en in 1784 werden uit Indië zelfs 25,000 rijksdaalders ontvangen. Aldus aangemoedigd, verzochten de bestuurders aan Burgemeesteren om een gebouw af te staan voor een Kweek- of Oeffenschool voor den Zeedienst, waarop het Oude Werkhuis of zoogenaamd Willige Rasphuis aan den Buitenkant, daartoe werd aangewezen. Na eenige vertimpering konden de eerste kweekelingen ten getale van 45, reeds op 24 October 1785 worden aangenomen. Op verzoek van Amsterdamsche en Zaanlandsche kooplieden besloten de Generale Staten, dat ten behoeve van „het Kweekschool” een belasting zou worden geheven van alle thuisvarende schepen (f. 14 van de Oost-Indische, f. 6 van West-Indische retour-schepen en kleinere bedragen van de terugkeerende koopvaarders uit den Levant, Rusland, de Oostzee enz.). Maar 's Lands Staten deden meer, want zij schonken f. 10,000 ineens en zegden f. 4000 toe voor de zes eerstvolgende jaren. Daarbij kwamen blijken van bijzondere ingenomenheid door particulieren. De bankier Hope schonk een fregat, dat gebouwd was door den bekwamen sloopstimmerman

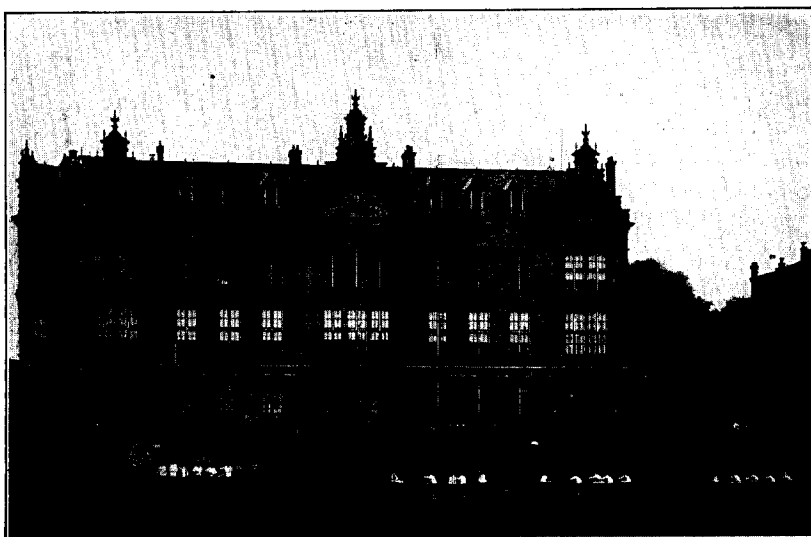

Ary Staats en als oefenschip naast de school werd geplaatst, en de vice-admiraal Zoutman zelf verrijkte dit vaartuig met een volledig stel vlaggen en seinen. In 1791 was drie ton bijeengebracht en in dat jaar waren reeds 400 kweekelingen afgeleverd, zoowel aan 's lands vloot als aan de O.-I. Compagnie.

Dit weinige slechts over de oprichting van de Kweekschool. In November 1810 kon het 25-jarig bestaan van de inrichting worden herdacht, maar op die feestvreugde volgde, slechts enkele maanden later, het ruwe decreet van Keizer Napoleon : met 19 Januari 1811 was de instelling opgeheven, de kweekelingen zouden worden ingedeeld op de Fransche vloot en de commissarissen moesten de fondsen afgeven. Gelukkig echter dat, toen de Franschen waren vertrokken, twee marine-ambtenaren, de thesaurier Tengbergen en de equipagemeester Roepel, het keizerlijk besluit niet bleken te hebben uitgevoerd. De fondsen waren nog niet afgegeven en het fregat van Hope stond nog altijd naast de school! Een van de eerste regeeringsdaden van den Souvereinen Vorst was een besluit van 22 December 1813, waarbij het Vaderlandsch Fonds en de Kweekschool beide werden hersteld. Op den 28sten Februari 1814 kon de school, door den vermaarden hoogleeraar J. H. Van Swinden als president-commissaris, worden heropend. Een gedenkplaat in de vestibule brengt dit heuglijk feit in herinnering. Sindsdien is de Kweekschool voor de Zeevaart een echt nationale instelling gebleven, onder leiding van het Vaderlandsch

Fonds, waarin naar eerbiedwaardige traditie steeds Haarlemmers naast Amsterdammers zitting hadden. Sedert de tweede helft van de vorige eeuw heeft zij in finantieelen zin een onafhankelijk bestaan geleid, zonder subsidies van rijk, provincie of gemeente. Alleen heeft zij steun aanvaard bij de oprichting van het nieuwe gebouw, waarvan Koning Willem III op 4 Mei 1878 den eersten steen heeft gelegd. Het is uitgevoerd door de architecten W. Springer en Jan Springer, vader en zoon (feitelijk door den laatste) en kon op den 1sten Augustus 1880 worden geopend. (Ook hiervan een gedenksteen in de vestibule).

In den loop van de jaren heeft de Kweekschool honderden kweekelingen afgeleverd, aan de koopvaardij en „bij voorkeur” aan de Indische Gouvernements-Marine. Zij heeft moeilijke tijden beleefd in het overgangstijdperk toen de zeilvaart steeds meer voor de stoomvaart moest wijken. Een geheele reorganisatie van het onderwijs is daarmee gepaard gegaan en, als gevolg van de groote toeneming van het aantal kweekelingen, ook een aanzienlijke uitbreiding van het gebouw. Deze

is tot stand gekomen in 1914, toen het gedenkwaardige feit kon worden gevierd dat de kweekschool een eeuw geleden was hersteld. In dat jaar waren ruim 746 oud-kweekelingen in dienst en 180 kweekelingen in opleiding.

Na deze weinige data uit het altijd belangwekkende verleden van de school, mogen hier nog enkele bijzonderheden volgen over de bezienswaardigheden welke van ouds in het bezit zijn van het Vaderlandsch Fonds, gedenkstukken voor de roemvolle geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen. De bezoekers zullen verder kunnen oordeelen over de degelijke inrichting van de school.

In het voorportaal staan borstbeelden van De Ruyter en Van Kinsbergen. De vergaderzaal van commissarissen bevat schilderijen van groote waarde. Daarbij de portretten van een echtpaar, geschilderd in 1633 door Nie. Elias; de man 34, de vrouw 25 jaar oud. Volgens overlevering zijn zij nog afkomstig uit het Willige Rasphuis en vertoonen een regent van het Spinhuis met zijne wederhelft. De namen zijn onbekend, maar de herkomst is niet onwaarschijnlijk omdat Elias in 1628 ook een viertal regenten van het Spinhuis heeft geconterfeit (Rijksm. nr. 889). Aan den tegenovergestelden wand prijken de portretten van drie groote admiralen: Maerten Harpertszoon Tromp door Jan Lievens, De Ruyter door Ferd. Bol en Cornelis Tromp door (of naar) Sir Peter Lely. Ter weerszijden van den ingang

hangen de beide panorama's door Willem Schellinks van de rivier van Rochester bij den beroemden tocht naar Chatham in **1667**. Hier zijn in een toonkast vele belangrijke eeretekenen bijeen. Daarbij ten eerste de orde van St. Michel, welke na den vierdaagschen zeeslag in 1666 door den Koning van Frankrijk aan De Ruyter werd geschonken. Er zijn met minder dan drie gouden medailles aan dito ketenen, vereerd door de Amsterdamsche admiraliteit aan den dapperen Willem van der Zaan (hij moet er trouwens vijf hebben gekregen) en bovendien een ivoren pronk-beker, welke de Koning van Spanje hem moet hebben vereerd. Een groote zilveren, druk gegraveerde beker ten name van den onbekenden Dirck Claesen, herinnert weer aan den tocht bij Chatham. Andere eereblijken hooren weder bij den slag op de Doggersbank. De eeredegens, die toen aan Zoutman en aan Van Kinsbergen werden verleend, zijn door hunne nazaten geschonken. Daarbij o.a. een pastelportret van Zoutman door P. F. de la Croix en zijn eigen album amicorum.

Een andere, grootere zaal is zoo goed als een museum met een verscheidenheid van gedenkstukken. Tot de oudste behoort een groot doek van Abraham de Verwer, voorstellende den slag bij Cadix op 1 Juli **1596**, waarbij de Spaansche vloot door de gecombineerde Engelschen en Nederlanders werd vernield. Hoewel de Nederlandsche hulpvloot onder Van Duivenvoorde 24 zeilen telde, is op dit stuk de generaliteitsvlag (die bij deze expeditie voor de eerste maal werd gevoerd) geen enkele maal te bespeuren. Een fraai gezicht op Batavia in de eerste helft van de **17e** eeuw, is geschilderd door Adam Willaerts. Aan diens zoon Abraham Willaerts wordt het mooie portretje van Witte Corn. de With toegeschreven. Van groote kunst- en historische waarde is voorts een prachtig penschilderij van een slag tusschen Nederlanders en Engelschen door Willem van de Velde den Oude, gedateerd **1654**. Dit jaartal duidt reeds op den eersten Engelschen oorlog. De bijzonderheid dat op het admiraalschip de groote steng is afgeschoten, kenmerkt het onwedersprekelijk tot een voorstelling van den slag bij Ter Heyde, 10 Augustus **1653**, waar Maerten Harpertszoon op de Brederode is gesneuveld. Verkeerdelijk staat dit prachtige stuk nog wel te boek als de voorafgaande slag bij Nieuwpoort en zelfs als die bij Kijkduin (in 1673!). In de naaste omgeving ziet men, als een belangrijke aanwinst van den jongsten tijd, het fraaie marmere borstbeeld van den ouden Tromp, dat door den schenker uit Italië is verworven. Een echt Amsterdamsche zeeheld is Willem van der Zaan, die als schout-bij-nacht in **1669** tegen Algerijnen is gesneuveld. Het groote portretstuk van hem en zijn vrouw, door Van der Helst, onderscheidt zich door een groote realiteit buiten eenige conventie. Het vertoont hem als een stoeren zeerob, die alleen voor de gelegenheid eens mooi is opgepronkt. Ook hier weer herinneringen aan Doggersbank en de oprichting van het Fonds: de nauwkeurige sloopsteekeningen van „de Admiraal de Ruyter”, het admiraalschip van Zoutman, en o.a. een portret van een der drie oprichters, Mr. G. Titsingh. Het belangrijkste en tegelijk het grootste scheepsmodel is dat van „d'Seeve Provinsies”, een schip van de Amsterdamsche kamer der O.-I. Compagnie omstreeks 1760, naamgenoot in 18e-eeuwsch Kollewijnsch van De Ruyter's beroemden bodem.

Onder het overige zijn o.a. vele afbeeldingen van de Kweekschool waarbij gegraveerde platen van Fouquet en zijn tijdgenooten, een schilderijtje op naam van J. H. Prins (gest. in 1806) en een, wellicht unieke foto met de school in de oude gedaante van voren gezien, uit **1875**, dus niet lang vóór het tegenwoordige gebouw was voltooid.